

Pensionnat
Saint-Joseph

dirigé par les
Frères Hiéronymites
à Looz

Pensioonaat
Sint-Jozef

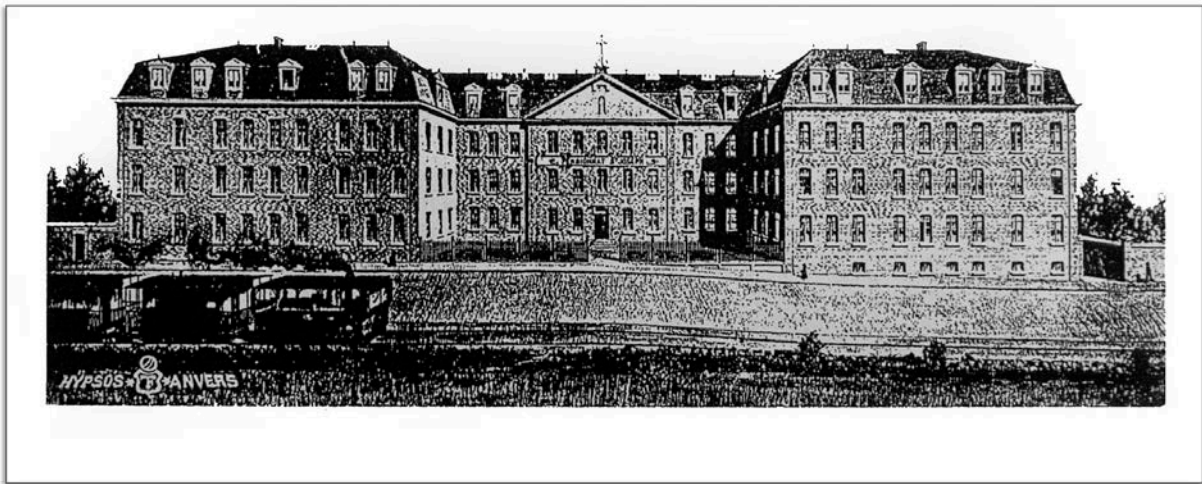
bestuurd door de
Broeders Hieronymieten
te Borgloon

1858

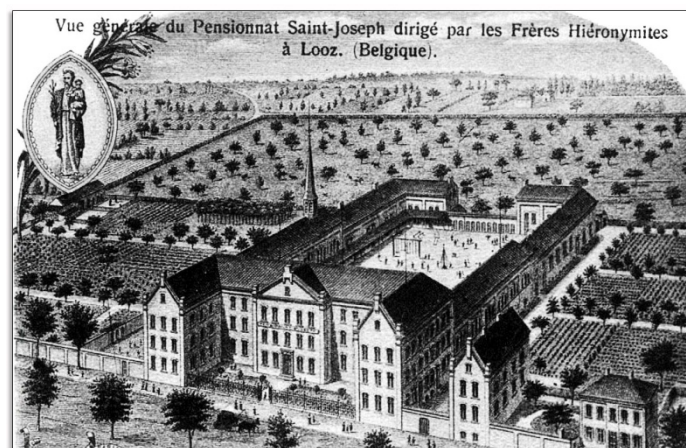
1947

Doel van het Gesticht.

Het karakter en het hart der jongelingen vormen door hen de Christelijke en burgerlijke deugden te leeren beoefenen, hunne verstandsvermogens en begaafdheden ontwikkelen en versterken, ze voorbereiden tot de toelatingsexamens voor openbare betrekkingen of ze op te leiden voor koophandel en nijverheid: dat is het doel der Broeders Hieronymieten.

Zij trachten dat te bereiken door eene godsdienstige leiding, gesteund op de Christelijke leering; een zachte en gedurige waakzaamheid; voorzichtige en liefderijke vermaningen; eene vriendelijke, doch krachtige behandeling en een onderwijs overeenkomstig met den vooruitgang van wetenschappen, kunst en nijverheid.

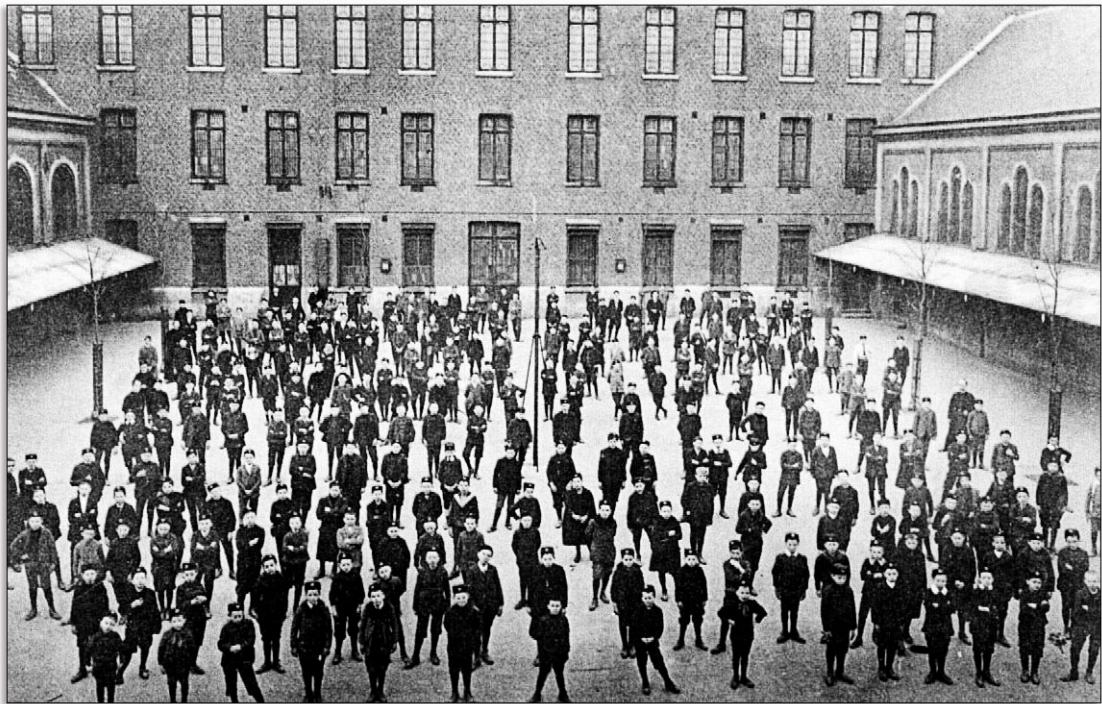

Lichamelijke zorgen.

Het Gesticht ligt op eenen der schilderachtigste heuvels van Limburg en is omgeven van prachtige, zeer uitgestrekte en wijd beroemde boomgaarden. Zijne ruime, reine en wel verluchte lokalen, zijne goed ingerichte slaapkamers en badzalen, zijne schoone speelplaatsen en groote hoven bieden in opzicht van gezondheid en aangenaamheid alle voordelen aan.

De Broeders zijn aanhoudend en gewetensvol bezorgd met al wat de gezondheid, de wellevendheid en de reinheid der leerlingen aangaat.

De kleinste leerlingen vooral zijn het voorwerp der teederste zorgen welke hun ouderdom vereischt. De lichamelijke ontwikkeling en de vorming van het schoonheidsevoel der leerlingen zijn het voorwerp van de welbegrepen aandacht der leeraars.

De lichaamsoefeningen zijn verplichtend voor al de leerlingen. Die lessen worden 's Zomers gegeven in de opene lucht en 's Winters in eene daartoe wel ingerichte zaal.

Het balspel, het renspel en andere spelen verlustigen de vier dagelijksche speeltijden. Eene bijzondere plaats dient voor het voetbalspel. Het schaatsenrijden is een sport dat zoowel in den Zomer als in den Winter op de speelplaats uitmuntend kan beoefend worden.

De leerlingen gaan tweemaal per week wandelen, 's Donderdags en 's Zondags. Deze wandelingen worden gedaan onder de leiding en het toezicht der leeraars, in den Winter, van half twee tot vier uren, en in den Zomer, van half vijf tot zeven uren.

Een geneesheer bezoekt regelmatig het Gesticht. Bij de minste ziekelijkheid eens leerlings worden zijn ouders er onmiddellijk van verwittigd.

Het voedsel beantwoordt ten volle aan de redelijke verwachtingen der ouders en leerlingen.

Godsdienstige plichten.

De leeraars trachten vooral hunne leerlingen tot ware christenen te vormen, door ze wel te onderwijzen in den godsdienst en hun de beoefening der plichten die hij voorschrijft, te leeren beminnen en volbrengen. Tot dat einde, geven zij dagelijks in de klas een godsdienstig onderricht, overeenkomstig met hunnen ouderdom en hunne noodwendigheden. De kinderen die hunne plechtige eerste communie nog niet gedaan hebben, worden er met zorg toe voorbereid. Voor het onderwijs in den godsdienst, worden de leeraars bijgestaan door eenen priester daartoe door Z. H. den Bisschop benoemd.

Al de kerkelijke diensten worden gedaan in de kapel van het Gesticht. De leerlingen wonen dagelijks het Heilig Sacrificie der Mis bij en doen gezamenlijk de morgen- en avondgebeden, onder toezicht en leiding der leeraars. Voor het ontvangen der H.H. Sacramenten

moeten zij zich gedragen naar het voorschrift der huiselijke verordeningen.

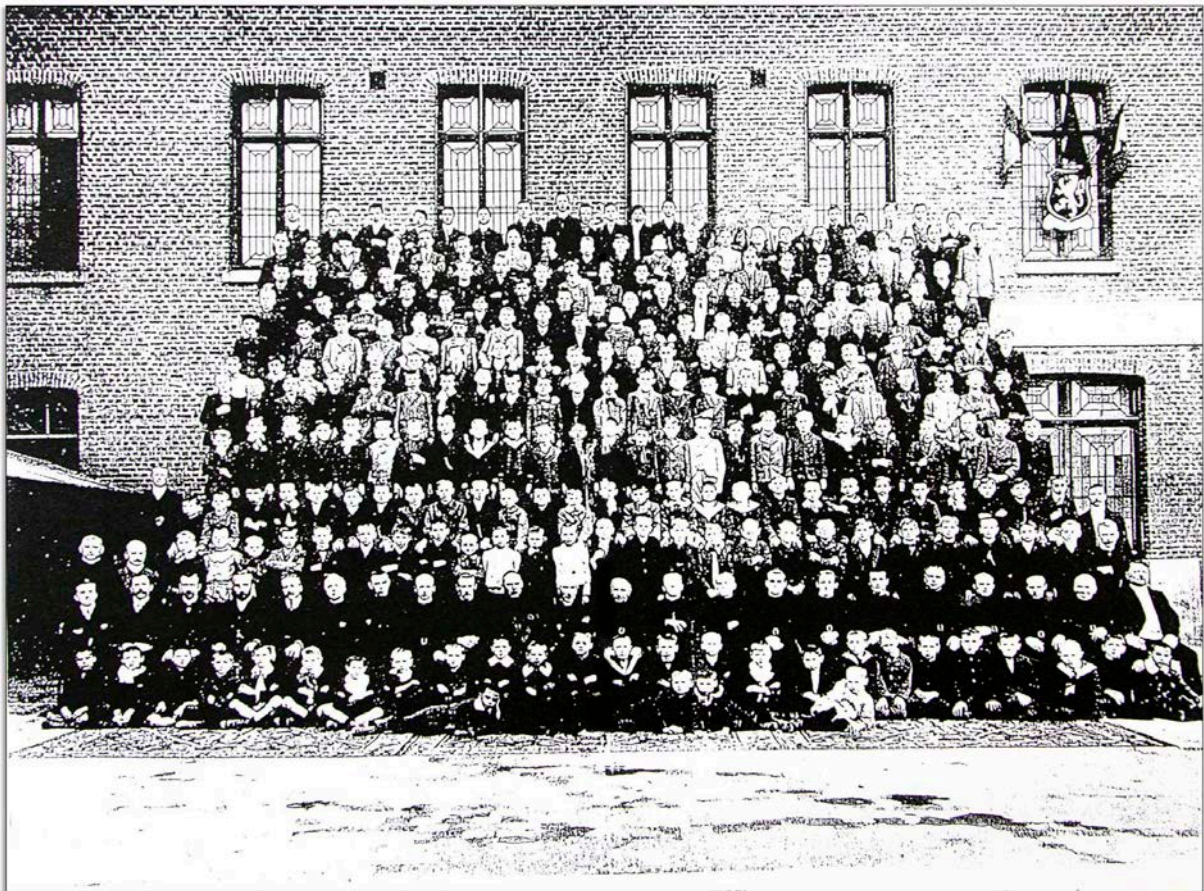

Daags na de terugkomst der leerlingen, na de herfstvacantie, wordt de Mis ter eere van den Heilige Geest gezongen, waarin zij allen moeten tegenwoordig zijn.

Tucht en bewaking

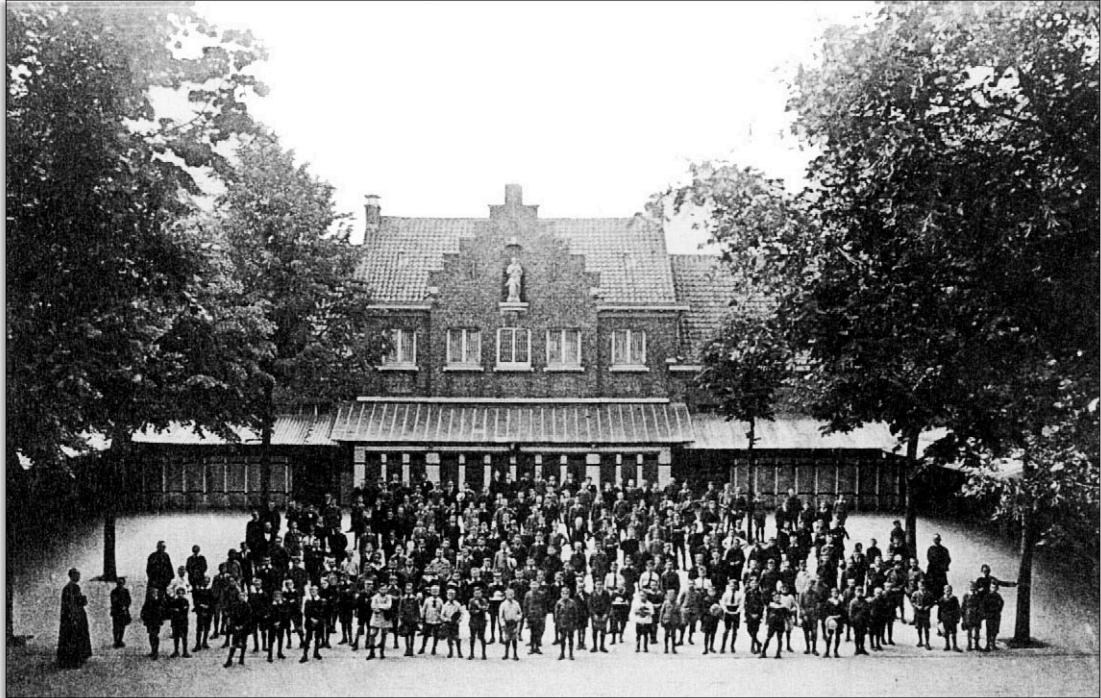
De toepassing van een reglement, bekrachtigd door eene lange ondervinding, heeft tot doel den leerlingen eerbied voor het gezag in te planten; ze te gewennen aan onderdanigheid en nauwgezetheid; hun wilskracht en vlugheid te geven; ze gewoon te maken aan het werk, de studie en het beoefenen der deugden die, nu den goeden student en later den deugdzamen, geleerden, werkzamen en welopgevoeden jongeling en man vormen.

De leerlingen worden nooit aan zich zelve overgelaten, maar eene vaderlijke en verstandige bewaking heerscht bij alle oefeningen, uitspanningen en wandelingen.

De geest van weerspanning, de zedeloosheid of voortdurende luiheid zijn oorzaken die het wegzenden eens leerlings verrechtvaardigen. Daarenboven kent zich de Broeders-Bestuurder eene volledige vrijheid toe in het beoordelen der bijzondere gevallen,

die dezen uitersten maatregel noodzaken, doch, in elk geval, wordt daarin, zoveel mogelijk gehandeld, met alle voorzorgen die de eer der familiën vereischt.

Naijver

Al de pogingen der leeraars hebben ter oogmerk onder de leerlingen gedurig eenen edelen naijver te onderhouden en hun lust tot studie en werkzaamheid in te planten.

Alle vier weken ontvangen de leerlingen een kaart over hun gedrag en hunne leerzaamheid. Op het einde van elke schooltermijn, ontvangen zij een getuigschrift, dat nauwkeurig den uitslag doet kennen van de verschillende compositiën gegeven in al de leervakken van het studieprogramma. Deze kaarten en getuigschriften worden naar de ouders of de voogden gezonden.

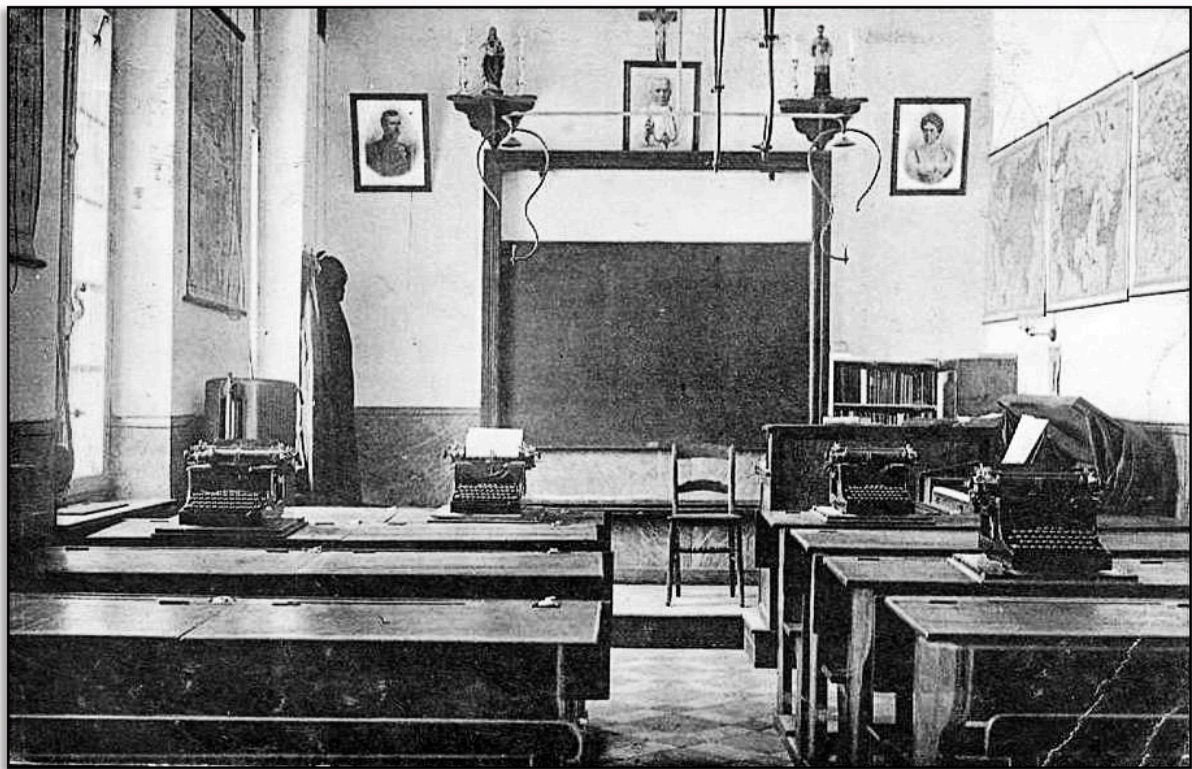
Het schooljaar wordt gesloten met eene plechtige prijsuitdeeling waarop de ouders of voogden uitgenoodigd worden.

Bezoeken, uitgaan, briefwisseling, enz.

De ouders of voogden mogen hunne kinderen of kweekelingen zoo dikwijls bezoeken als zij het verlangen. Alle ander bezoek moet altijd door brief der ouders of voogden toegelaten worden. Om het onderricht niet te schaden, is het aan te raden dat de bezoeken 's Donderdags of 's Zondags geschieden.

De leerlingen mogen eens per maand met hunne ouders of voogden, ook met hunne oomen en hunne tanten (doch alleenlijk dan, wanneer de ouders of voogden er eene schriftelijke toelating voor geven), en ze moeten door hen voor 18 ½ uren weder binnen gebracht worden.

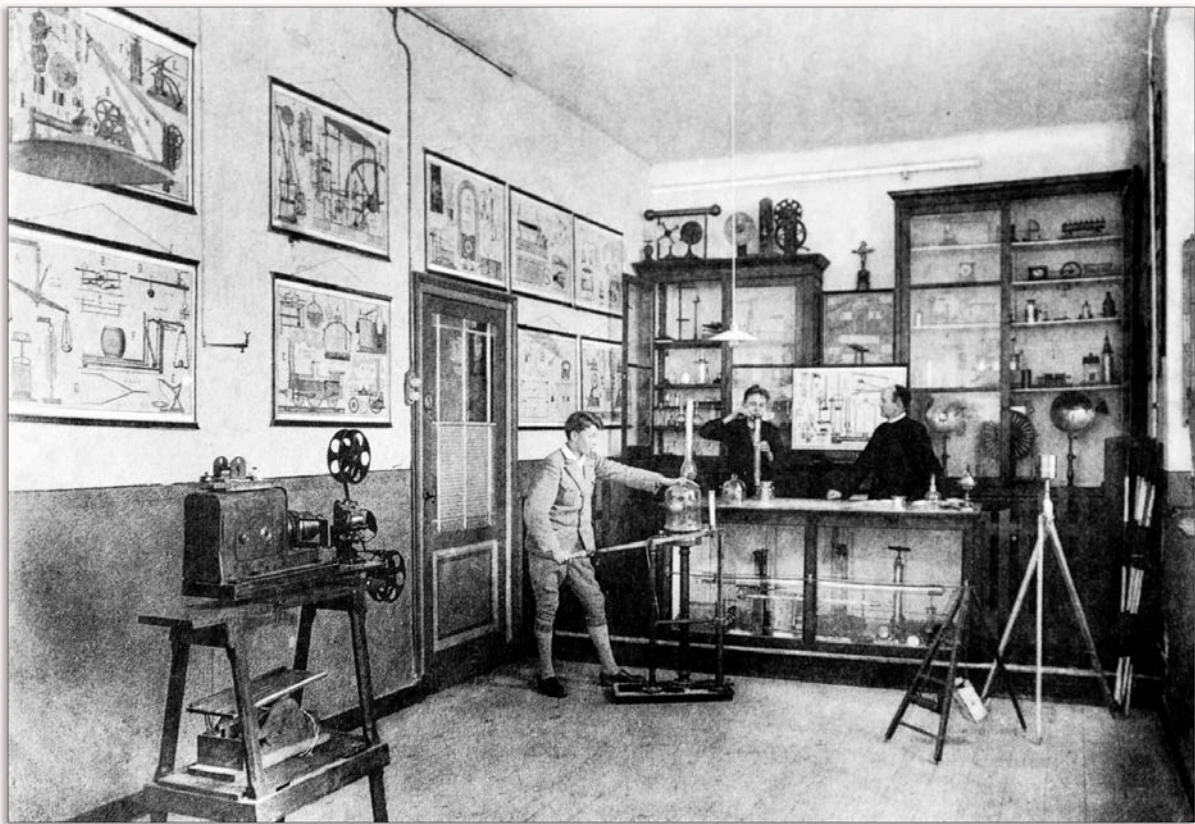
Daar de toelating om uit te gaan als eene beloning geldt, zal zij niet gegeven worden aan die leerlingen, welke bij de laatste maandelijksche uitreiking der kaarten een vierden graad bekomen hebben.

De leerlingen zijn verplicht ten minste eens per maand aan hunne ouders te schrijven. Zij mogen het dikwijler doen zoo zij het verlangen. Om met andere personen in briefwisseling te zijn is eene schriftelijke toestemming der ouders noodzakelijk.

De brieven en pakken aan de leerlingen gericht of door hen verzonden worden nagezien.

Vacantiën

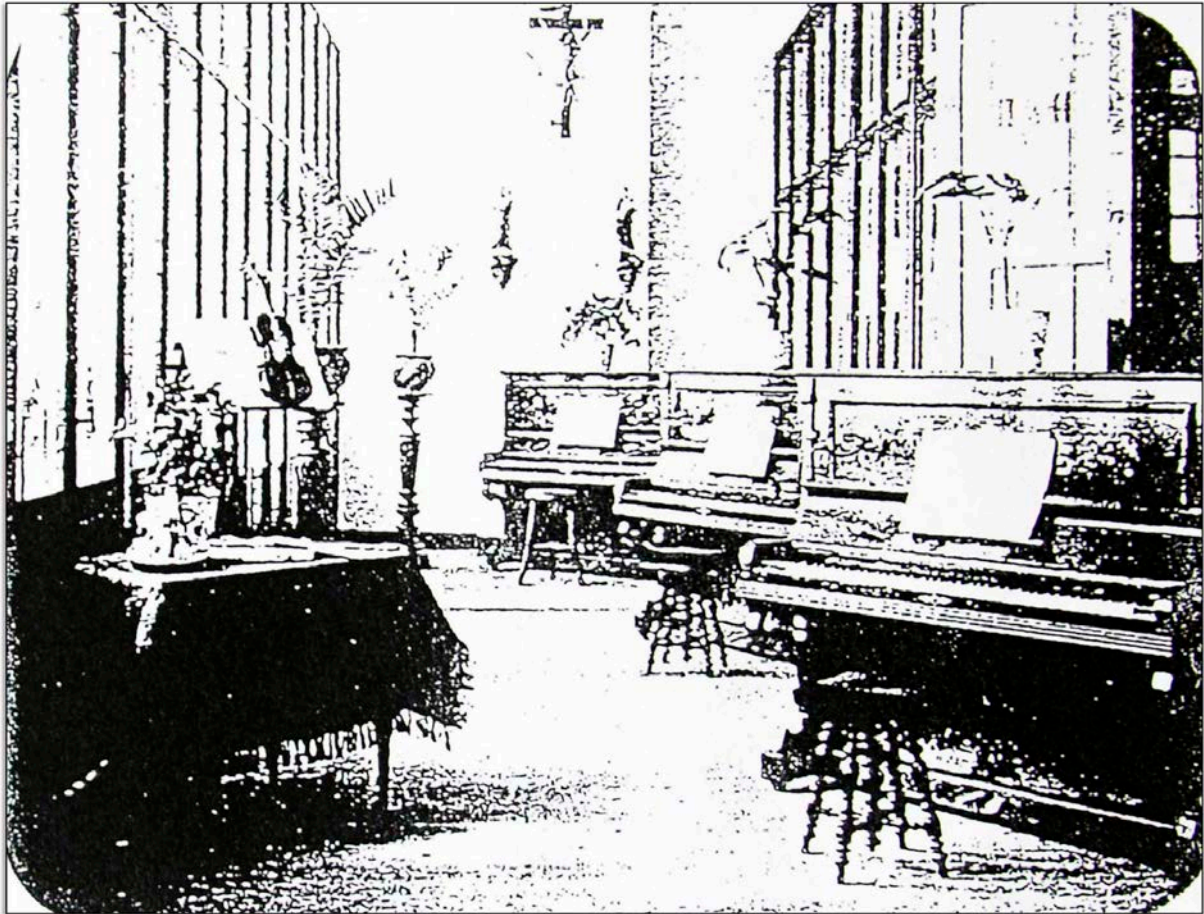
Er zijn jaarlijks drie vacantiën: Met Kerstdag, voor een twaalfstal dagen; met Paschen, van den Woensdag der Goede Week tot den vierden Maandag na Paschen; op het einde van het schooljaar, van rond half Augustus tot omstreeks 1ⁿ October.

wetenschapklaslokaal

De ouders worden op tijd bekend gemaakt met de dagen vastgesteld voor het vertrek en den terugkeer der leerlingen. Na ontvangst van dit bericht, worden zij verzocht hunne kinderen die inlichtingen te zenden, welke deze voor hunne afreis uit het gesticht noodig hebben. Het is streng verplichtend op den aangeduiden dag binnen te komen.

Inrichting van het onderwijs

Het onderwijs wordt in het Sint-Jozelfpensionaat verdeeld in twee afdeelingen:

1° De Belgische afdeeling

2° De Duitse afdeeling

De Belgische afdeeling heeft negen klassen elk met een bijzonder leerprogramma. Deze leerprogramma's vormen in hun geheel een volledigen cursus van lager onderwijs en van moderne humaniora.

een spreekkamer

De leergangen der hoogste klassen van de Belgische afdeeling zijn zoo ingericht dat er de leerlingen bekwaam gemaakt worden om een ambt te bedienen, hetzij op de Bank, hetzij op een handels- of nijverheidskantoor, hetzij tot het afleggen der examens voor de verschillende bedieningen van den Staat. Zij bereiden de leerlingen ook tot het landmetersexamen en tot de aanneemingsexamen van de bijzondere handelsscholen en op het Belgisch Schoolschip.

Het volledige leerprogramma behelst de volgende leervakken: Godsdienst en Zedenleer, Fransche, Vlaamsche, Duitse en Engelsche Taal, Letterkunde, Rekenkunde met grondstellingen en

toepassingen, Stel- en Meetkunde, Aardrijkskunde, Geschiedenis, Koophandel, en Boekhouden, Natuurkunde, Schoon-, Snel- en Machienschrift, Teekenen, Zang, Speeltuigmuziek en Turnen.

De praktische studie van vreemde talen, koophandelsrecht en boekhouden is eene specialiteit van het gesticht. Voor koophandel en boekhouden is het leerprogramma dermate ingericht, dat het de leerstoffen omvat welke aangeleerd worden in de bijzondere handelsafdeelingen.

De Duitse afdeling heeft zes klassen welke leerprogramma gansch en geheel overeenstemt met dat van het Duitse keizerrijk of der zoogezegde “Realschule”. De Duitse studenten die hunne studiën in het pensionaat Sint-Jozef voleind hebben, mogen naar wensch het vrijwilligersexamen afleggen voor de jury in Duitschland daartoe ingesteld of aangenomen worden in de “Obersekunda” der zoogezegde “Oberrealschulen”.

De leeraars volgen methoden waarvan de uitmuntendheid door de ondervinding bewezen is. Al hunne lessen hebben een opvoedend en practisch doel.

De min bekwame leerlingen zijn van het begin af voorwerp eener gansch bijzondere oplettendheid der leeraars. Om aangenomen te worden in eene welkdanige klas, moeten de leerlingen, met goeden uitslag, een examen afleggen in al de vakken die in de voorafgaande afdeeling onderwezen worden.

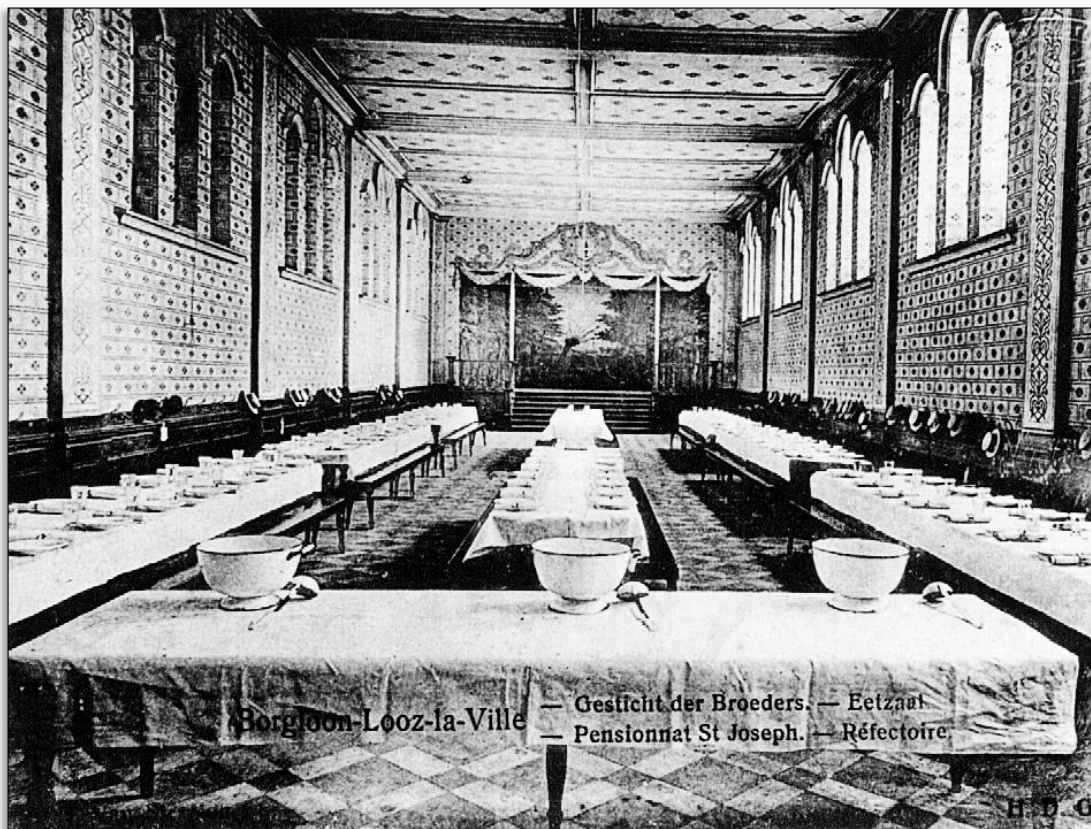
slaapzaal

Aannemingsvoorwaarden en bijzondere inlichtingen

Kinderen die den ouderdom van 6 jaar bereikt hebben, worden reeds in het Gesticht aanvaard.

Bij het inkomen, moeten de leerlingen voorzien zijn van eene doopakte en een bewijs van koepokinenting; zij die in een ander opvoedingsgesticht geweest zijn, moeten ook voorzien zijn van een getuigschrift van goed gedrag, afgeleverd door den Bestuurder van dat Gesticht.

Het kostgeld is bepaald op 400 frank 's jaars, voorop betaalbaar te Borgloon, in drie termijnen.

Die termijnen zijn vastgesteld: de 1° bij het binnenkomen na de herfstvacantie, de 2° met Nieuwjaar, de 3° met Paschen.

De rekeningen die veertien dagen na het binnenkomen der leerlingen niet voldaan zijn, zullen na verwittiging des Bestuurders, door eenen wissel vereffend worden.

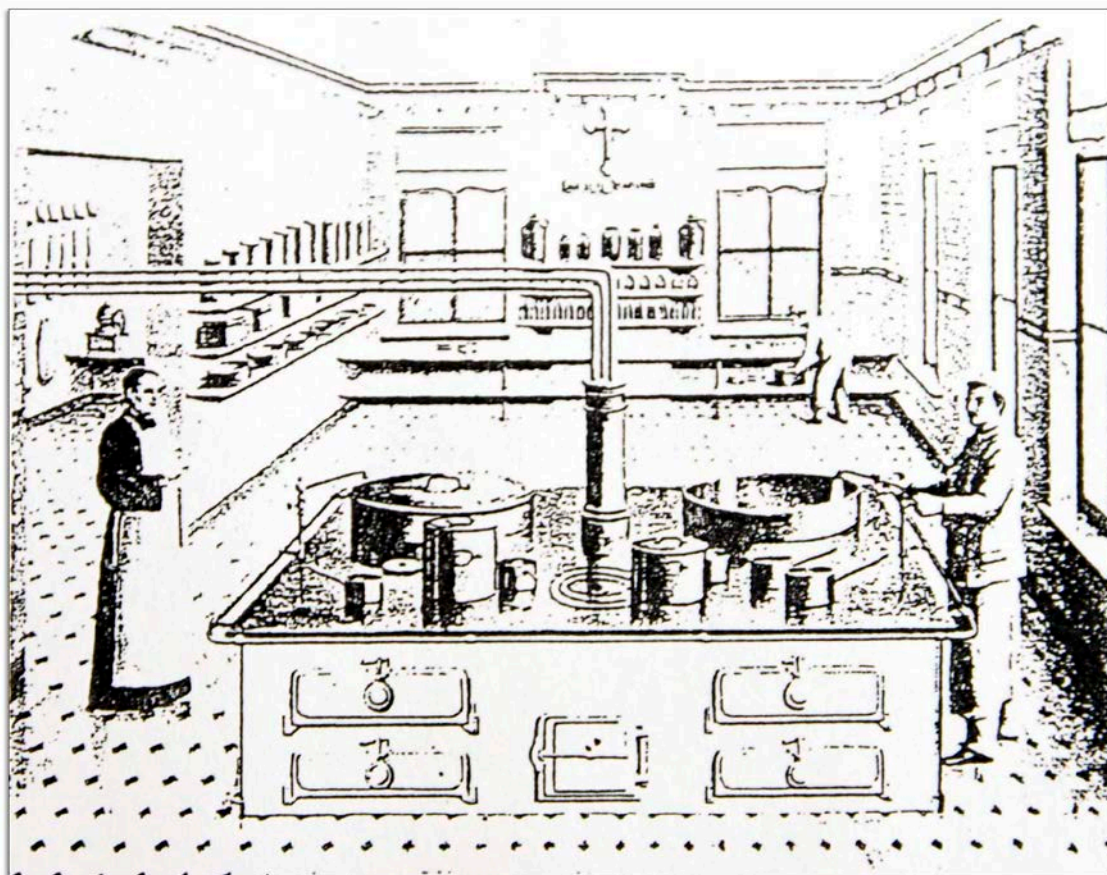

Leprozerie, oorspronkelijk waarschijnlijk 'winning' van het Steen Terlocht

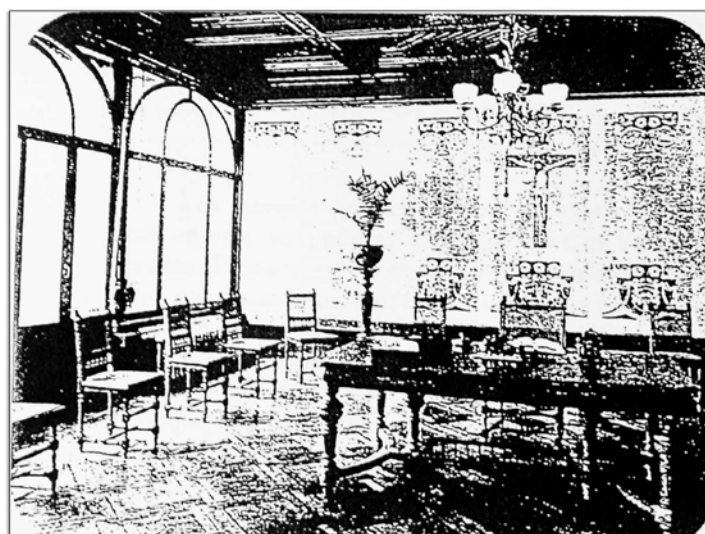
Indien er verscheidene broeders te gelijktijd in 't Gesticht zijn, betaalt de eerste het kostgeld voluit, de overigen genieten elk eene jaarlijksche vermindering van 50 frank.

Elke leerling betaalt 5 frank inkomgeld.

Het Gesticht gelast zich met het wasschen van lijnwaad en ander gerief, en voorziet in kamer-, bedde- en tafelgerief, ten prijze van 25 frank per termijn. Indien de familie het beddegerief levert, rekent men 5 frank minder, indien zij zich gelast met den wasch rekent men ook 5 frank minder.

spreekkamer

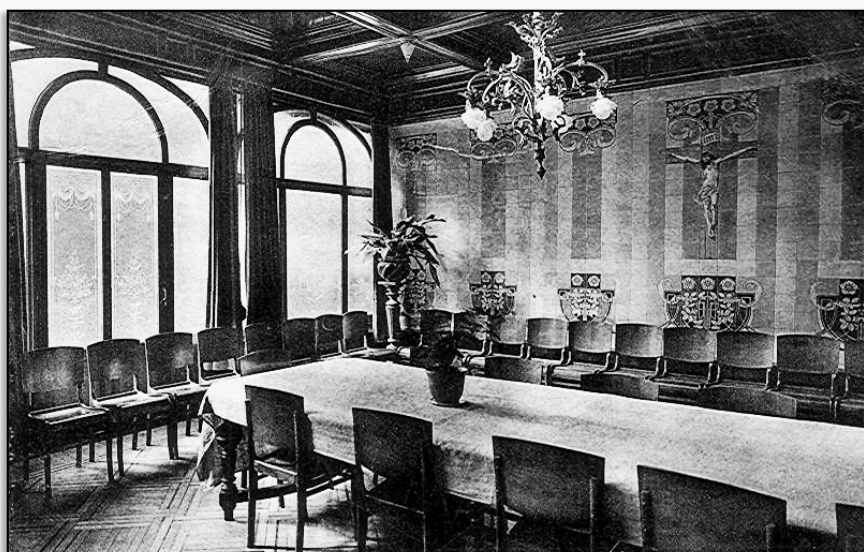
De piano- en vioollessen zijn niet verplichtend. De eerste kosten elk 50 centiemmen, de laatste 1 frank per les. De leerlingen die zulke lessen ontvangen, betalen in elk der twee termijnen van ieder schooljaar, 3 frank voor onderhoud, verwarming en verlichting der plaatsen die te hunner beschikking gesteld worden. Daarenboven betalen de pianisten elken termijn 5 frank voor het gebruik der piano.

De leerlingen die het machienschrift leeren betalen 5 frank per termijn voor het gebruik der schrijfmachienen.

De leerlingen die baden willen nemen betalen voor elk bad 50 centiemmen.

Op aanvraag der ouders mogen de kostscholieren de vacantiën in het Gesticht doorbrengen, mits eene vergoeding van 75 frank voor de herfstvacantie, 45 frank voor de paaschvacantie en 15 frank voor de kerstvacantie.

Ieder begonnen termijn moet voluit betaald worden. Eene vermindering op het kostgeld wordt toegestaan: 1) indien een leerling in den loop van den termijn binnenkomt; 2) bij het wegzenden eens leerlings in den loop van den termijn. De leerlingen die ter oorzake van ziekte afwezig zijn, hebben recht op eenen afkorting te beginnen van den 16ⁿ dag der afwezigheid.

Het schoolgerief, de kosten van ziekte, briefwisseling en opschik zijn ten laste der ouders.

De leerlingen mogen geen andere boeken medebrengen dan deze welke in de verschillende klassen gebruikt worden. Men kan zich alle schoolboeken in het Gesticht aanschaffen. Eene nuttige bibliotheek staat ter beschikking der leerlingen.

De rekeningen der leerlingen moeten bij het einde van het schooljaar voluit betaald zijn.

Het Gesticht neemt geene verantwoordelijkheid op zich voor de kostelijke voorwerpen of voor het speelgeld der leerlingen, tenzij zij voorafgaandelijk aan den Bestuurder toevertrouwd worden.

Uitzet

De leerlingen moeten voorzien zijn van:

1° een behoorlijk getal hemden en borstrokken;

2° twee slaapkleederen;

3° kleedingstukken, nodig tot welgeschikt en zindelijk voorkomen

4° drie paar schoenen en een paar pantoffels;

5° eenen hoed en eene studentenmuts, deze laatste moet men zich in 't Gesticht aanschaffen;

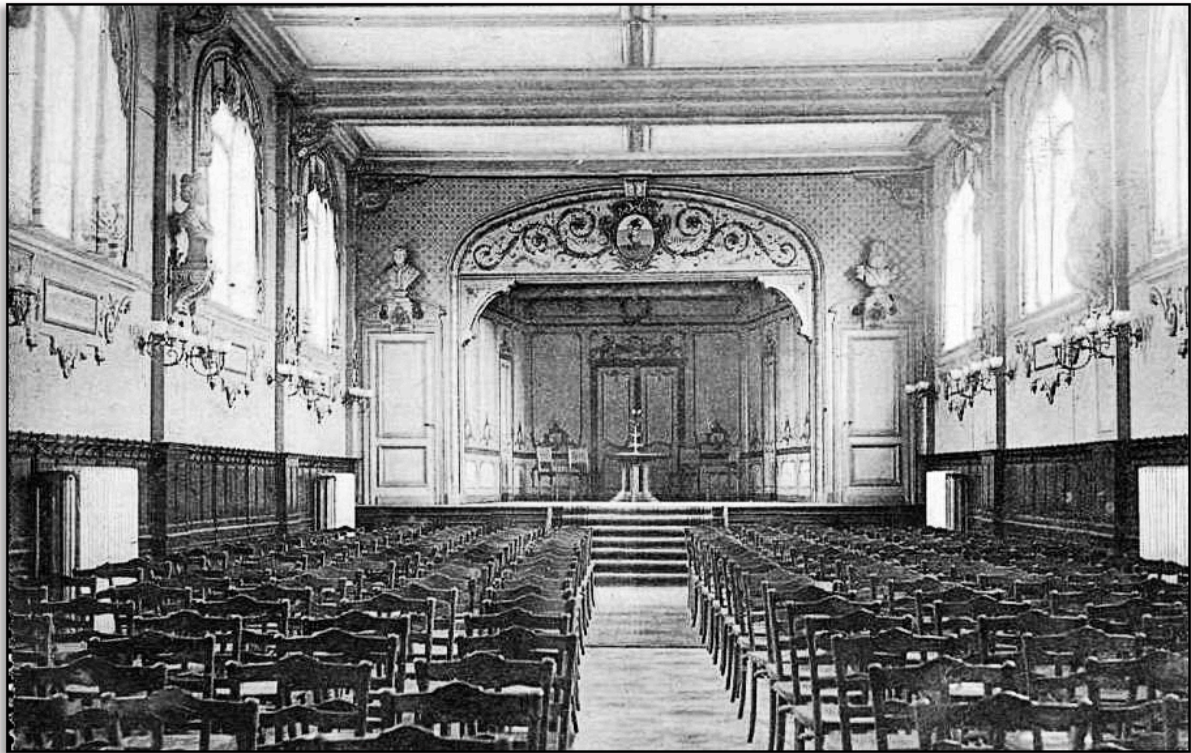
6° een paar handschoenen;

7° zes handdoeken;

8° eenen spiegel, tanden- en kleeborstels, kammen, zeep, enz.

9° een koffer en een handkoffertje (manden worden niet aanvaard).

Al de voorwerpen, ook het koffer, moeten geteekend zijn met een nummer, dat bij het aannemen des leerlings aangewezen wordt. Wat niet geteekend is, zal ten koste der ouders, in het Gesticht geteekend worden.

Toneelzaal

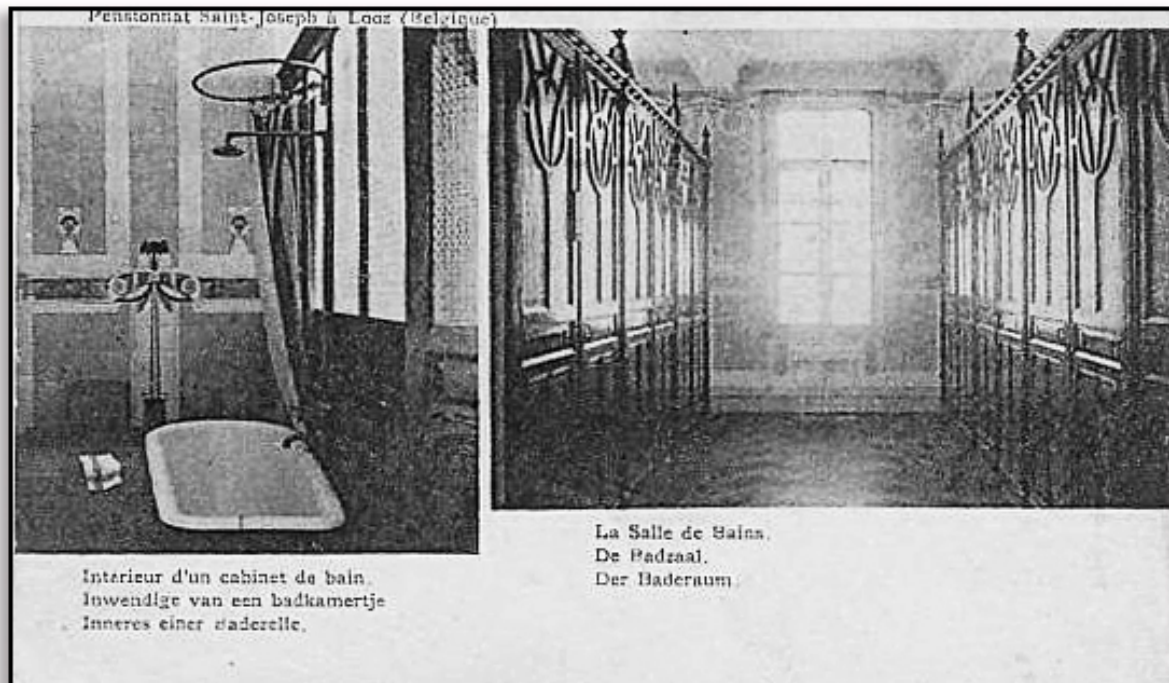
Op aanvraag der ouders, belast het Gesticht zich met de noodige herstelling der kleederen.

Half-pensionaat

Kinderen die den ouderdom van 6 jaar bereikt hebben, worden reeds in het Gesticht aangenomen.

De half-kostschoolscholieren nemen deel aan al de lessen, uitspanningen en wandelingen der kostschoolscholieren. De prijs van het half-pensionaat is 75 frank per termijn en wordt altijd voorop betaald.

De half-kostschoolscholieren betalen daarenboven 5 frank per termijn voor het tafelgerief.

De leerlingen welke afwezig geweest zijn uit oorzaak van ziekte, hebben recht op ene afkorting op het kostgeld, te beginnen van den 16ⁿ dag hunner afwezigheid.

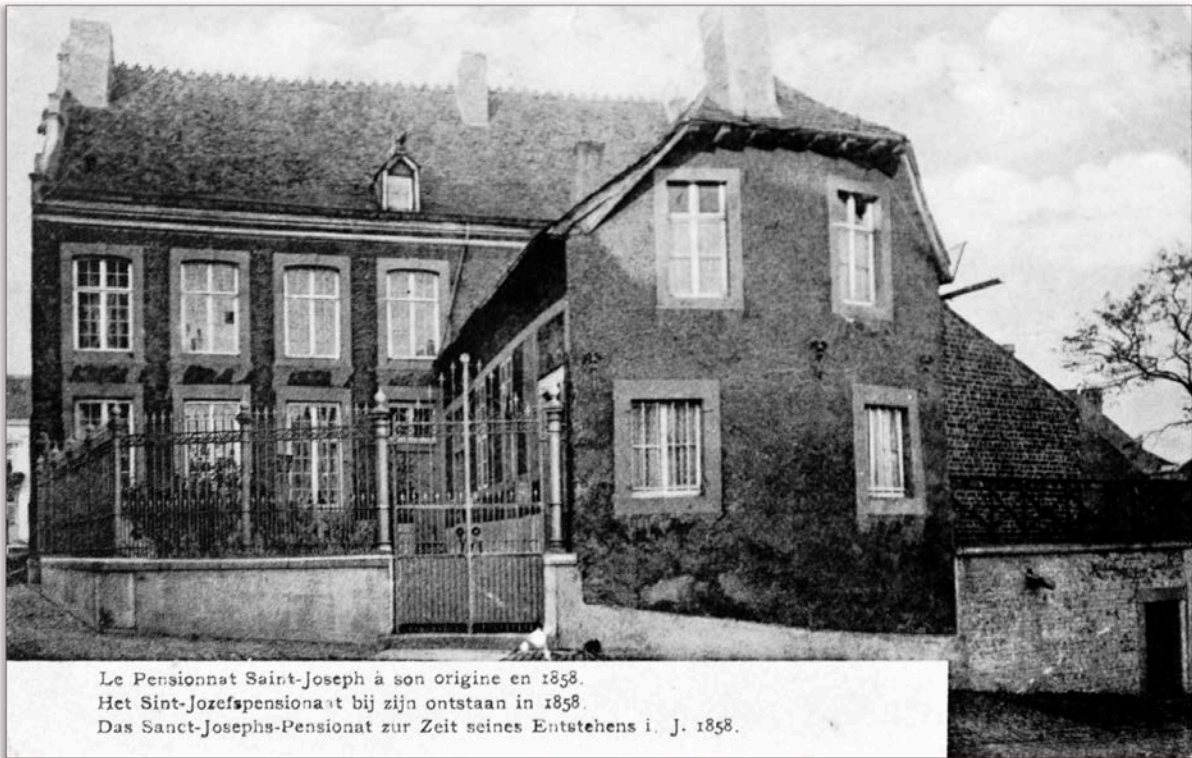
Op aanvraag der ouders mogen de leerlingen hunne vacantiën in het Gesticht doorbrengen, mits eene vergoeding van 45 frank voor de herfstvacantie, 30 frank voor de paaschvacantie en 10 frank voor de kerstvacantie.

De half-kostschoolscholieren zijn onderworpen aan het reglement der kostschoolscholieren, voor zover het op hun toepasselijk is.

Niemand mag, onder welk voorwendsel ook, zich gelasten met eenige boodschap voor inwonende leerlingen.

Bijlage I

Broeder Nikolaas Derde, schrijnwerker en timmerman van stiel, bouwde het gesticht. Eerwaarde Heer de Roubrix, algemeen directeur was de architect, die had ook de Sint-Lukasschool gevolgd.

Gebouw op het Speelhof

1914 Oorlog,. Inkwartiering van de Duitsers, o.a. de fameuze Zilveren Helmen die in Halen op hunnen donder kregen.

1936 Afschaffing - verkoop aan het bisdom. Ik vermoed dat U al bij de Eerwaarde Heer Directeur geweest bent, en daar mijn brief gelezen hebt, doch kom maar eens af.

Over de parochieschool, die ook in de gebouwen gevestigd was, heb ik geen gegevens. Daarvoor zal U moeten zoeken in het archief van de dekenij en in de gemeenteraadsverslagen.

Ik wil nog iets schrijven, nu niet over de school, maar over de Burchtheuvel. Ik ben 2 maal op vakantie geweest met de wezen van Sint-Niklaas en zo vernam ik van de bestuurder het volgende:

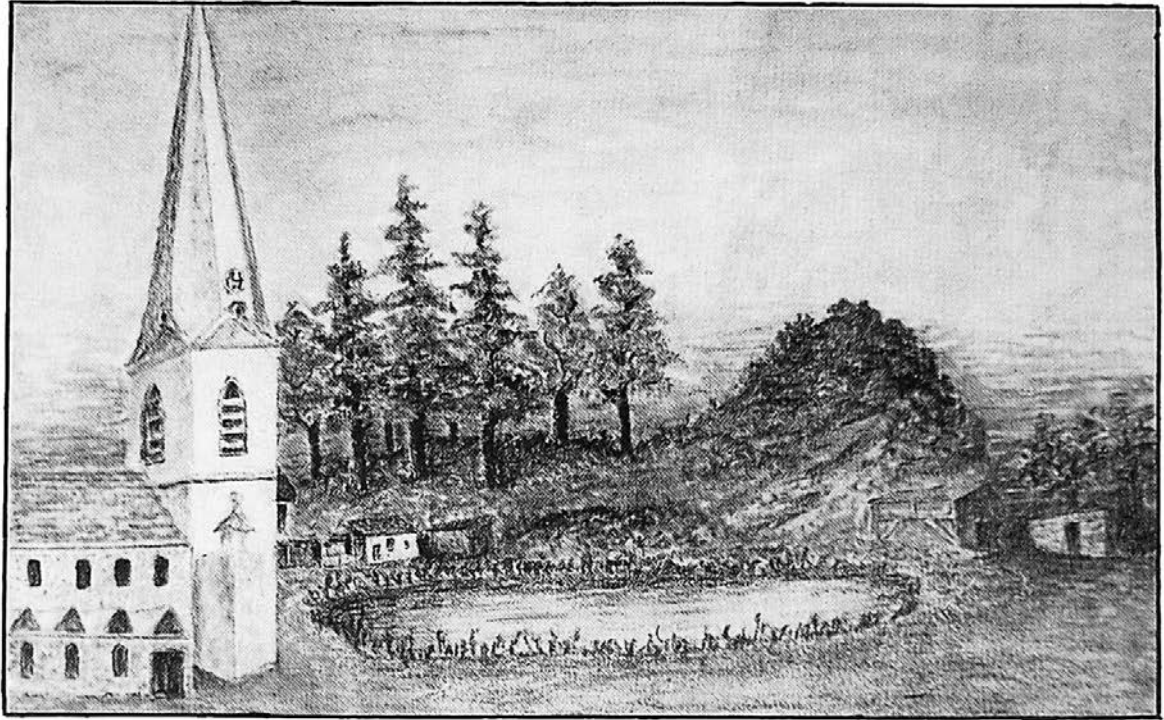

De heuvel is omtrent de eeuwwisseling voor een deel gaan schuiven. Een boom kwam loodrecht te staan midden op de straat erneven. Bij die gelegenheid zag men dat op een natuurlijke hoogte een ringmuur, Romeinse tijd, gemetst was. Binnenin lag het vol menselijke beenderen. Die heeft men als meststof op de akkers verspreid¹.

In de jaren '30 zijn jonge Broeders eventjes gaan graven en op één namiddag hadden ze een handvol Romeinse munten. Ik heb die munten persoonlijk gezien. Maar de seminasten (?), die als verplegers in het gesticht dienst deden in 1939 kenden ook de Romeinse munten! ... Misschien zijn die insichtingen overbodig.

¹ De restanten van de ruïne van de burcht werden bij die gelegenheid ook 'opgeruimd', de stenen werden gebruikt om de veldwegen te verharderen

De Oude Borchgracht van Loon met Kerk en Paardspoel.

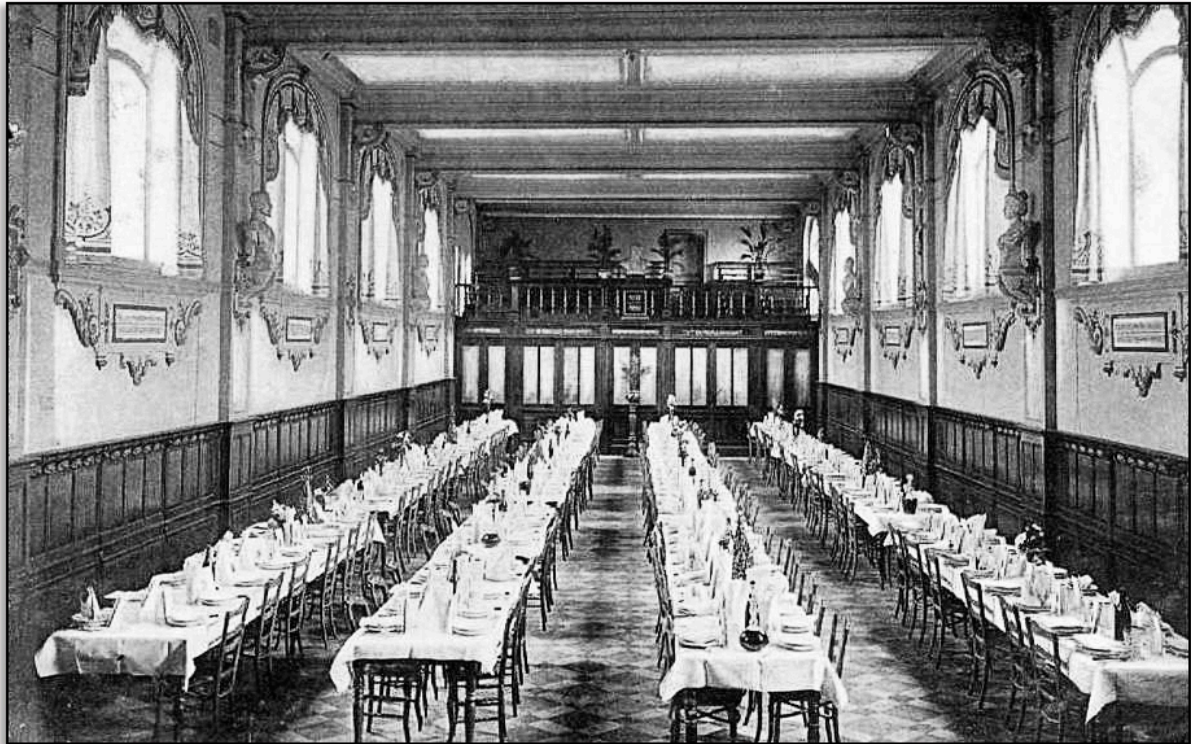

*Maar indien U daarover niets vindt in de documenten, ik heb ze van
ooggetuigen zelf vernomen, mondeling.*

Barreum (?) Van den Bogaert, archivaris.

Bijlage II

Schoolbevolking - Borgloon vanaf 1879 toen de school verplaatst werd van het Speelhof naar de Hulsberg² 1879-1940

Eetzaal

Lijst samengesteld door Broeder Saverinus Hendrik Oyen, Neerpelt, sien (?) de leerslingen van het Sint-Jozef pensionaat.

Vlamingen: ongeveer 1489, hier waren ook de externen bij, die ook in de betalende school ses volgden

² Dit is meer dan waarschijnlijk een vergissing bedoeld wordt wellicht de heuvel waarop het gesticht zal gebouwd worden, de heuvel waar in 1187 al sprake is van een stenen gebouw waar Christina de Wonderbare zou gewoond kunnen hebben Terlocht, waarvan in 1521 sprake is van "Het Steen te Terlocht met als regenoten Jan Smets en Gheurt van den Edelbampt en waar in 1622 Georges Steven, een lepralijder door de pastoor van Borgloon wordt ondergebracht, wellicht werden de gebouwen of een deel ervan toen ingericht als lazaret. Op 15 augustus 1661 is al sprake van Sint Rokus wellicht een kapel in de buurt waar de melaatsen konden bidden. Omstreeks 1900 werd dan de Rochuskapel gebouwd, zo hoefden de melaatsen niet de bedevaart naar Oetersloven ondernemen. Wellicht was de oorspronkelijke kapel in opdracht van Napoleon afgebroken.

Walen: 881

Nedersanders: 696

Duitsers 1017 - tot 1914. Na de oorlog werden geen Duitsers meer aangenomen.

Portugezen: 12

Fransen: 10

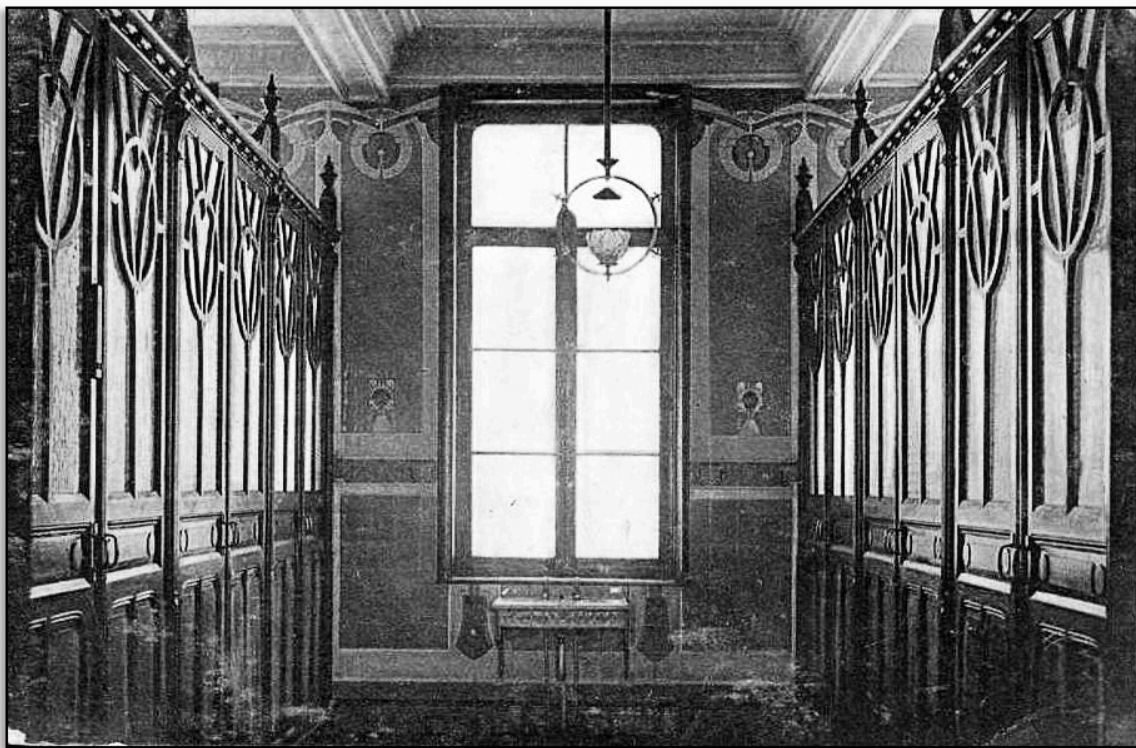
Amerikanen: 7

Italianen: 3

Engelsen: 2

Luxemburgers: 8

Egyptenaren: 1

badzaal

Bijlage III

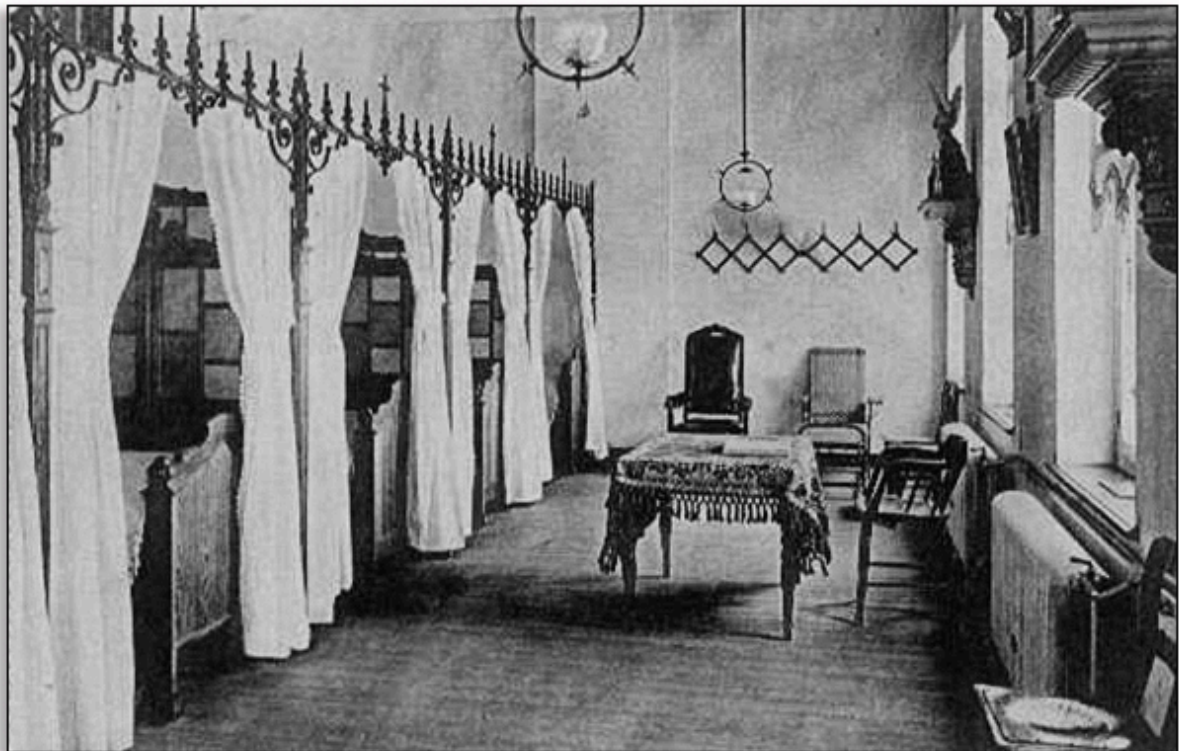
Broeder Tarcisius Van den Bogaert Sint-Niklaas, 25 februari 1986

Broederschool Nieuwstraat 25

2900 Sint-Niklaas

Geachte Heer,

Erwaarde Vader Overste stelde mij uw brief ter hand, met het verzoek er op te antwoorden. Dat doe ik zeer graag omdat ik er fier op ben, dat ook de Broeders Hieronymieten geschiedenis gemaakt hebben. U bent niet de eerste die insichtingen nopens de Broeders in Bergscen verzoekt.

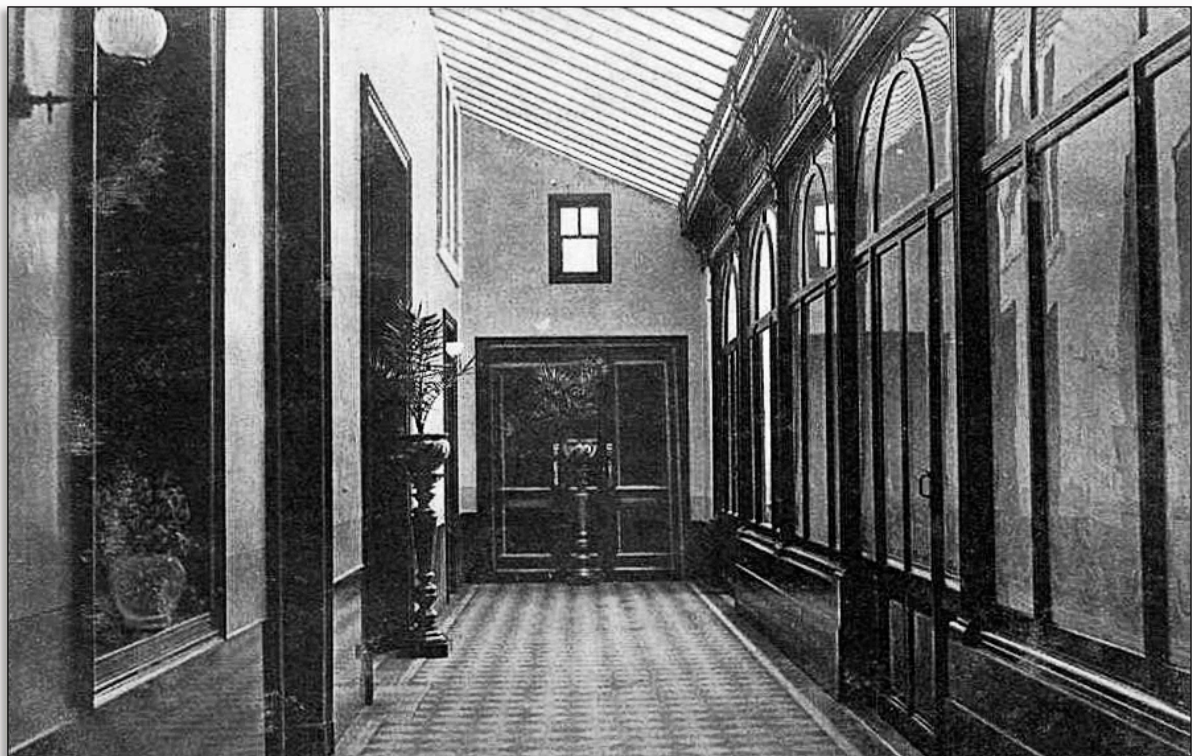
Ziekenboeg

De eerste was de Heer Broeder M. Handens, Oude Ophovense baan 3680 te Maaseik.

Die Heer heeft versleden jaar zijn doctorandusthesis verdedigd over het Nederlands in de provincie Limburg. Deze heer heeft hier twee volle dagen op het archief doorgebracht. Het archief was toen nog niet volsedig in orde. Hij vond dat twee scholen in Limburg internationaal waren: Bergsoen en het Atheneum van Hasselt.

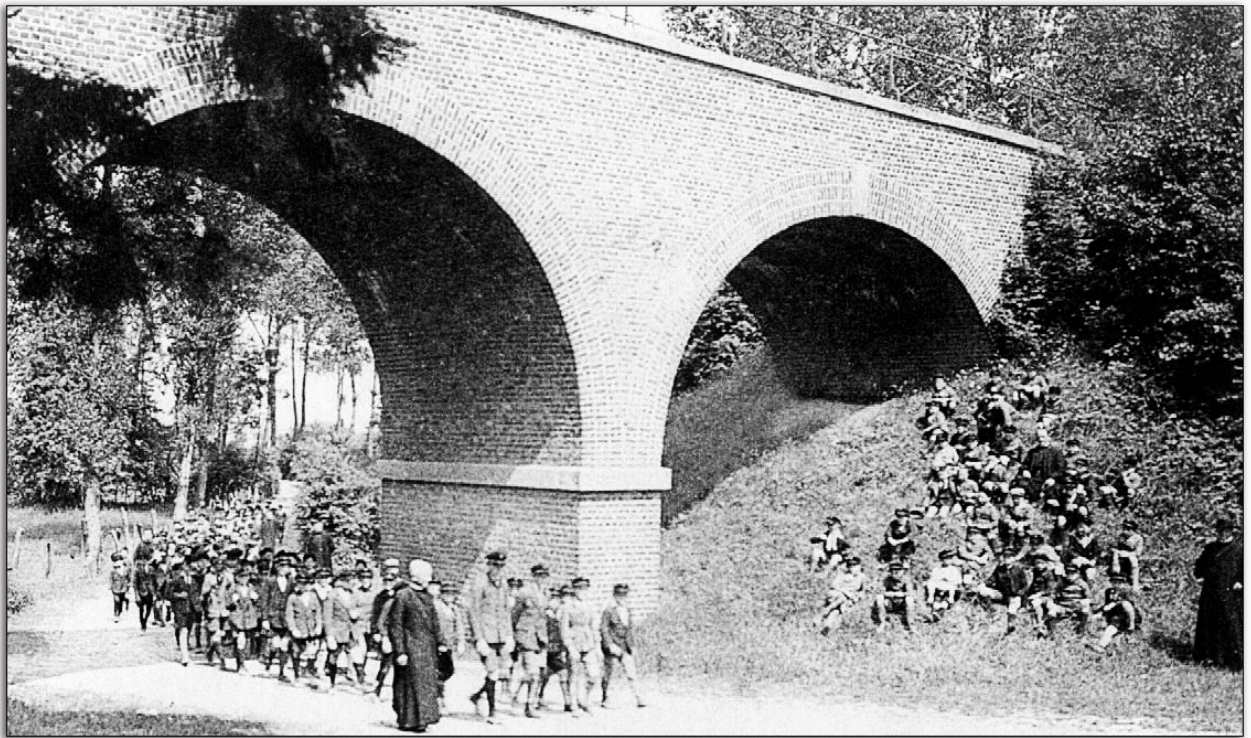
Ik krijg soms nog documentatie bij. Hierna volgt de lijst van de noties die leerlingen stuurden.

Er is dus werk op de winkel voor een studie uit te maken. Het is dus moeilijk een keuze te doen en fotocopies op te sturen. Maar als U zelf komt bent U wel gekomen, liefst op een schooldag, anders is het moeilijk copies te maken van de stukken.

De tweede was de Heer Directeur van Borgloon. Die heb ik tamesijk omstandig geschreven. Hier volgt, heel summier wat ik deze Heer Directeur geschreven heb.

1858 Deken Houbrechts vraat Broeders Broeder Louis en Frater Amandus te komen naar Loon en openen de school in het Speeshof achter de kerk.

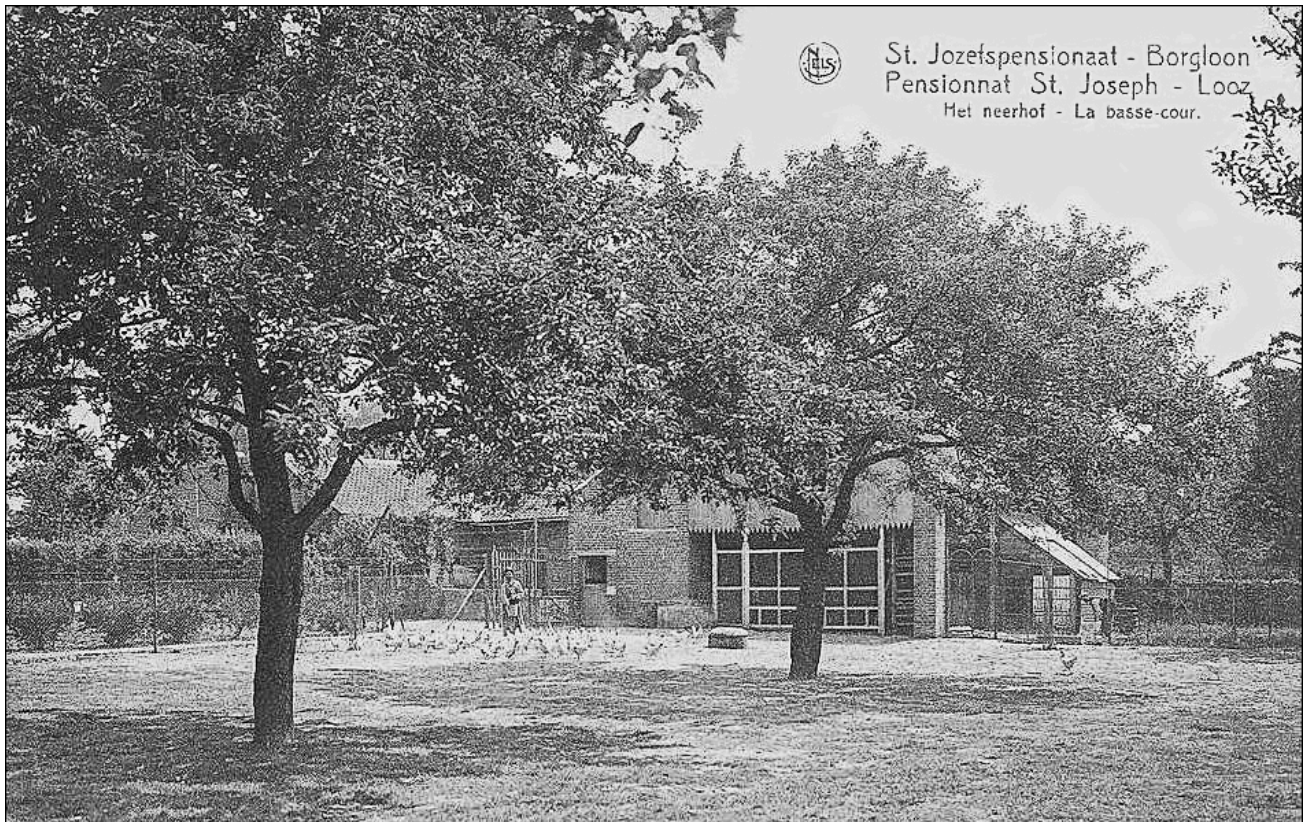

1876 Van de Heer Groenendaels wordt een stuk land gekocht op de Hulsberg³

³ Dit is meer dan waarschijnlijk een vergissing bedoeld wordt wellicht de heuvel waarop het gesticht zal gebouwd worden, de heuvel waar in 1187 al sprake is van een stenen gebouw waar Christina de Wonderbare zou gewoond kunnen hebben Terlocht, waarvan in 1521 sprake is van "Het Steen te Terlocht met als regenoten Jan Smets en Gheurt van den Edelbamp en waar in 1622 Georges Steven, een lepralijder door de pastoor van Borgloon wordt ondergebracht, wellicht werden de gebouwen of een deel ervan toen ingericht als lazaret. Op 15 augustus 1661 is al sprake van Sint Rokus wellicht een kapel in de buurt waar de melaatsen konden bidden.

1880 *Begin bleiperiode met Broeder C. Constant Christiaans - later de tweede Broeder Overste.*

1899 *Broeder Overste Filipus - Basiel Van Hese werd overste. Dit was het kopstuk van de Berg. Zo werd hij genoemd door Katholiek en Liberaal. Uw oom Jozef Bamps heeft hem flink geholpen in de bestrijding van de liberalen.*

Omstreeks 1900 werd dan de Rochuskapel gebouwd, zo hoefden de melaatsen niet de bedevaart naar Oetersloven ondernemen. Wellicht was de oorspronkelijke kapel in opdracht van Napoleon afgebroken.

Bijlage IV

Onderwijs

Op 22 november 1825 wordt een brief geschreven aan Zijne Majesteit de Koning der Nederlanden door Lambert Maitrezaan, vader van 10 kinderen en geen of weinig fortuin bezittend en al 15 jaar onderwijzer der jeugd in de Landsche en Latijnsche taal. Hij vraagt om verder te mogen doen zonder wettelijke getuigschriften (bijzonder Latijn) omdat Loon de hoofdplaats is van een uitgestrekt kanton van omtrent 1800 zielen.

De gemeenteraad van 1825 steunt Maitrezaan, maar hij mag geen leersingen aannemen die niet in de wettelijke lagere scholen in de Landsche taal zijn onderwezen en ten minste negen jaar voluit ouderdom zullen aangetroffen hebben. Hij zal zich echter aan de orders moeten houden van onderwijs, aangenomen voor Koninklijke kollegiën.

5 januari 1826 worden 5 leden van schoolkommissie benoemd, die moeten toezicht houden op onderwijs, leerlingen en onderwijzer. De penningmeester zal het schoolgeld voor volgende maand ontvangen op de laatste of de 2de laatste dag van vorige maand.

1 december 1826: brief van schoolopziener Bossaerts van de school van het Begijnhof te doen sluiten: de onderwijzeres is niet bevestigd! Hij wil juffrouw Gilens aanstellen.

Op 7 december 1826 doet de gemeenteraad de onderwijzeressen van het Begijnhof: Barbara van den Bergh (schoolhouderesse) en Margareta Melders, huisvrouw van Gabergs (kinderschoolstje) verschijnen en doet de school sluiten! Anna Elisabeth Gilens wordt provisioneel benoemd.

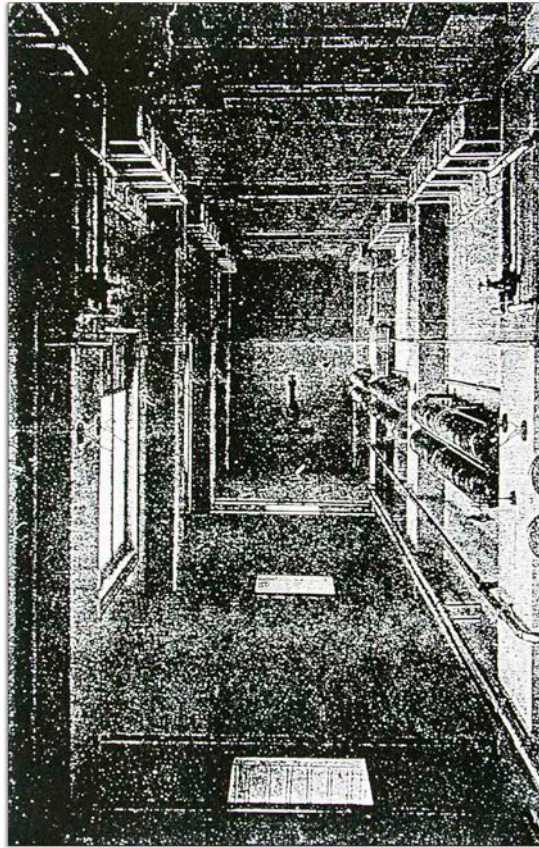
Gemeenteraad van 12 januari 1891⁴ om te beslissen over de voorgestelde kosteloze vrije aangenomen school bij de Broeders.

- *Gezien de bijgebrachte stukken wegens het lokaal en het personeel*
- *Gezien de brief van het armbestuur van 7 dezen, inhoudende dat dit gesticht bij beraadslaging van 6 januari, op voorbehoud in deze school zou tussenkomen voor een som van 500 franken*
- *Overwegende dat er 173 leerlingen zijn ingeschreven om kosteloos het onderwijs in 1891 te ontvangen in de gemeentelingschool en dit getal te groot is om met vrucht het onderwijs te geven voor twee onderwijzers*
- *Overwegende dat er vandaag al een vijftigtal kosteloze jongens de Broedersschool bijwonen, dat hun klas is ingericht volgens de wet en ze enen gediplomeerden onderwijzer hebben, de heer Emiel Schaetsaert, Belg van geboorte te Sint-Niklaas-Waas de 24 juni 1864*

⁴ Vanaf 1891 werd dus aan de jongens (6 tot 14 jaar) van Borgloon de kans geboden om gratis lager onderwijs te kunnen volgen, eerst in het lokaal naast de kerktoren, later in de gebouwen van de Broeders. De lessen werden door leken verzorgd. Dit werd de 'buitenschool' genoemd. De kinderen speelden op de kleine speelplaats aan de oostkant (nu parking). Men richtte acht 'studiejaren' in. Meester P. Belet (°1888 +1961) was er de eerste directeur, andere onderwijzers waren Groven (°1909 +1945 eerste leerjaar, en in de oorlog in zijn klas gearresteerd omdat hij in het verzet actief was), Martin Coenen (°1919 +1971 tweede directeur), Frans Coenen (°1927 +2017), J. Baret (°1912 +1991), C. Piette (°1925 +2006), R. Leunen (°1922), Florent Belet (°1926 +2012)).

- *Gezien de wet van 20 september 1884, art 9 over het lager onderwijs, de Koninklijke Besluiten van 21 september en 5 november opvolgende en de ministeriële onderrichtingen wegens den uitvoer van gezegde wet*
- *Aangezien de gemeente niet in staat is deze school op te richten en te onderhouden zonder goede hulp, bij gebrek aan middelen*

Besluit: Er is een kosteloze vrije jongensschool aangenomen in het Sint-Lozefsgesticht dezer gemeente, gehouden door de broeders Hieronimieten, onder toezicht van de overste van gezegd gesticht E. H. Christiaens Louis. De heer Emiel Schaetsaart, geboren Belg is onderwijzer benoemd. De vastgestelde jaarwedde, alle kosten begrepen belopen 1200 frank. De gemeente zal tussenkomen voor een som van 400 frank 's jaars, het armenbestuur voor 500 frank, alles onder voorbehoud dat het armenbestuur de behoeftige van 500 frank behoudt en de staat de provincie de overige 300 frank...

Op 3 augustus 1891: Vaststellen van aantal leerlingen in gemeente en aangenomen vrije jongens- en vrije meisjes- & bewaarscholen die het kosteloos onderwijs in schooljaren '91-'92 kunnen bijwonen (1 oktober herneming der klassen)

Leprozerie, oorspronkelijk waarschijnlijk 'winning' van het Steen Terlocht

		<i>Armentoesage</i>	<i>Gemeenteesage</i>
<i>Gemeentejongens:</i>	106	2083 f	1010 f
<i>Aangenomen jongens</i>	77	500 f	400 f
<i>Aangenomen meisjes</i>	153	2083 f	1010 f

Spreekkamer

Vergoeding der betalende leerlingen per maand en per hoofd: 1 f voor de lagere scholen, 0,50 f voor de bewaarschool.

20 mei 1892: Uitbetaling van 100 f aan aangenomen meisjesschool voor aankoop van grondstoffen voor naaldwerken.

23 juli 1892: Vaststellen van aantal leerlingen voor het schooljaar '92-'93 (1 oktober)

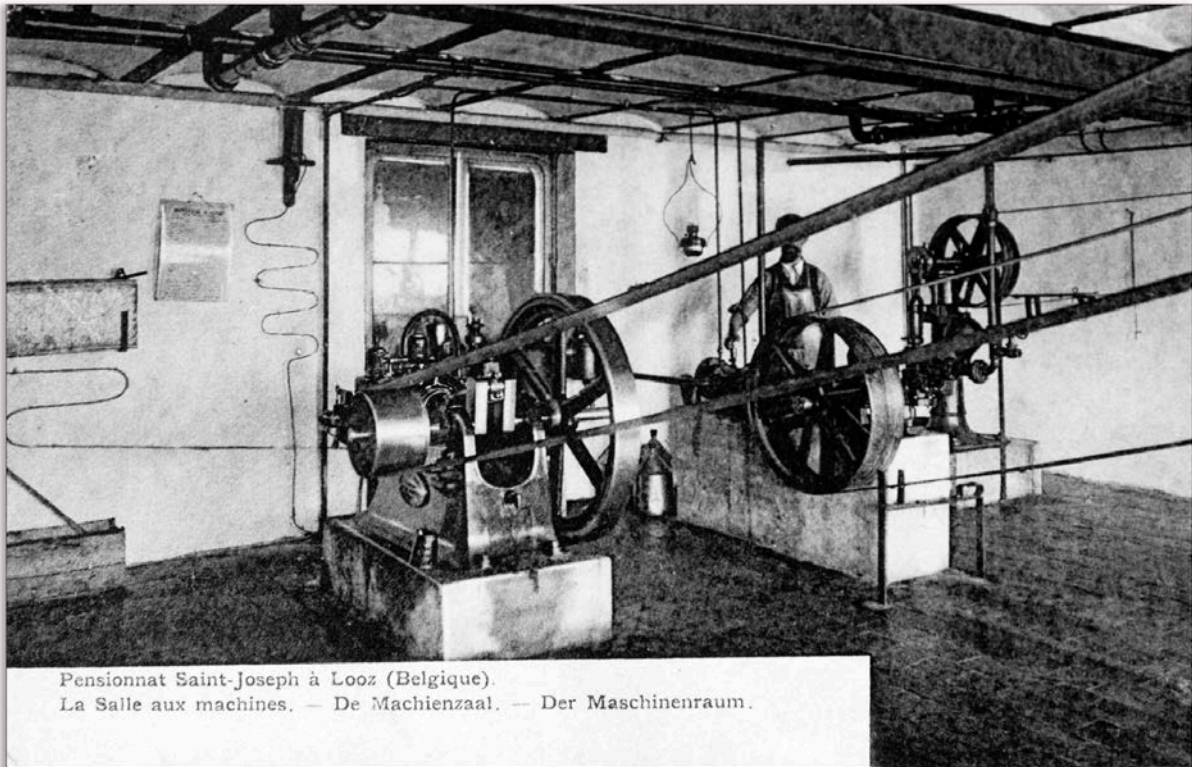
		<i>Armentoeslage</i>	<i>Gemeentetoeslage</i>
<i>Gemeentejongens:</i>	118	2083 f	1387 f
<i>Aangenomen jongens</i>	66	500 f	400 f
<i>Aangenomen meisjes</i>	170	2083 f	1387 f

8 december 1892: Krediet van 600 f voor nieuwe boeken voor gemeenteschool
(oude mogen niet langer gebruikt !)

17 september 1893: Benceming van bestierster van de aangenomen meisjes- en
bewaarschool Mej. Proesmans Johanna Catharina, geboren te Borgloon 28
februari 1849, oud 44 jaar, thans bestierster in klooster te Zonhoven, dit in

vervanging van Mej. Proesmans Barbara Catharina, overleden op 7 augustus 1893.

14 oktober 1893: bevestiging van bovenstaande benoeming en toelage verleend van 1800 f lagere aangenomen meisjesschool en 1300 f bewaarschool

9 november 1893: Aanvraag van aangenomen jongensschool dd 21 oktober om bijlage van subsidiën (overste Louis Christiaens) (2 lokalen en 2 onderwijzers) en 64 kosteloze leerlingen

Gemeente wil 225 f toelage geven, maar de Bestendige Deputatie geeft maar 56,25 f voor de 4de trimester en 225 f mag op begroting '94

5 december 1895: Aanvraag van broeder Louis Christiaens van 24 november 11 tot aanneming van zijn school voor een termijn van 10 jaren

*-overwegende dat de Broedersschool reeds aangenomen is van 12 januari 1891
zonder bepaling van tijd*

*- de school beantwoordt aan alle voorwaarden - Er is toegestaan een globale som
van 1425 f*

- Akkoord voor 10 jaren met dezelfde som

*Nieuwe wetten en K.B. en op L.O. dus herzien van getassen en toelagen
aanschen: getassen zoals op 15 juli*

*5 maart 1896: Bevolking 2349 - dus nu aan 4de reeks voor toekennen van 1400 f
minimumwedde onderwijzer.*

3 februari 1939: Vraag om aanneming der aanneembare jongens- meisjes- en bewaarschool. Goedgekeurd met 7 tegen 1 (Demarrez) voor een termijn van 6 jaar

25 juli 1939: Goedkeuring aannemingscontract (8-1) voor vrije scholen

4 december 1948: Gezien de brief van de gouverneur der provincie dd 30 november 1948 betreffende de al of niet vernieuwing van het aannemingscontract van de vrije scholen dezer gemeente hetwelk op 1 januari 1945 een einde nam - Gezien dat de meerderheid van de raad niet genegen is het aannemingscontract der vrije scholen te vernieuwen - Besluit: Het aannemingscontract der vrije scholen dezer gemeente eindigend op 1 januari 1945 wordt niet hernieuwd.

G. NIJS, St. Joseph pensionaat der broeders Hieronymieten te Borgloon

Tot slot

Het project van de Broeders Hiëronymieten was ongetwijfeld een gevolg van de druk op het onderwijs ingericht door de kerk. Dit spanningsveld startte in 1789, inderdaad, met de Franse Revolutie. Kerk en Staat moesten gescheiden worden. Dit leidde zelfs tot het ontstaan van twee muziekverenigingen in Borgloon. In 1868 kwam er naast de Katholieke Cerkel een Burgerlijke muziekvereniging Burgerwelzijn.

Verlichte denkers wilden de invloed van de Kerk op de samenleving aan banden leggen, ze keken daarvoor beslist ook naar het onderwijs dat traditioneel in Katholieke handen was. De schoolstrijd vond hier zijn kiemen en zou in België pas in 1958 beslecht worden met het schoolpact.

Honderd jaar eerder (1858) landden de Broeders in Loon met hun Pensionaat. Van meet af internationaal bedoeld, met het diploma dat je in Loon behaalde kon je rechtstreeks in Duitsland hoger onderwijs volgen. Hun leerlingen kwamen uit heel wat Westerse landen en dus op internaat of half internaat. De Broeders hadden dus niet meteen de bedoeling de eenvoudige jongens van Borgloon onderwijs te verstrekken. Naast 1489 Vlamingen verbleven er ook 881 Walen, 696 Nederlanders, 1017 Duitsers, en zelfs Portugezen, Fransen, Amerikanen, Italianen, Engelsen, Luxemburgers en Egyptenaren.

Een aantal Broeders kwam uit Duitsland, wat meteen ook hun Duitsgezindheid tijdens de twee wereldoorlogen mee verklaart. Zo duurde het bvb tot 1917 vooraleer uit de klassen van het 'gesticht' de foto's van de Duitse keizer en zijn echtgenote uit de lokalen werden verwijderd en vervangen door het Belgische vorstenpaar. Toch kwam hun werking als onderwijsinrichting niet in het gedrang. Ze bleven onderwijs aanbieden vanuit een heel duidelijke visie (zie het eerste document).

In deze context is het vreemd dat zij in 1945 plots Borgloon verlaten, op een moment dat de schoolstrijd in België alsmaar bitser werd. De Broeders vertrokken richting Sint-Niklaas en stelden de gebouwen te koop. Het plotse vertrek van een vijftal leerkrachten-Broeders liet de Inrichtende Macht weinig keuze. Er was al enige jaren intern onvrede over het pedagogisch en didactisch beleid in het instituut. Vanuit Sint-Niklaas was al eerder een onderwijsexpert naar Loon gestuurd om een en ander te coachen. Het mocht blijkbaar niet baten. Een groepsontslag, gekoppeld aan het uittreden uit de orde maakte verder onderwijs organiseren onmogelijk. Van vandaag op morgen werd de school gesloten en moesten de leerlingen elders onderdak zoeken. Ei zo na werd het gebouwencomplex aangekocht om er Rijksonderwijs in te richten. Toen dit oa deken Guisson ter ore kwam heeft hij ingegrepen en met bijeengebracht⁵ kapitaal de gebouwen en gronden gekocht. Zo kon hij beginnen onderhandelen met het bisdom Luik om er in september 1948 een katholiek college van te maken voor de kinderen van de streek. Tot augustus 1948 verbleven er enkele Broeders om de gebouwen en het

⁵ O.a. de heer Wijnants van de toenmalige stroopfabriek wordt vermeld als 'sponsor'.

domein te onderhouden. Ze hebben de nieuwe leerkrachten wegwijs gemaakt en vertrokken vervolgens richting Sint-Niklaas.

Nog even de beknopte chronologie:

1857-1858 Oprichting van het pensionaat op het Speelhof (op vraag van deken Houbrechts)

1876 aankoop van de gronden (Tongerse Steenweg) waar het 'gesticht' zal gebouwd worden

1879 het 'gesticht' wordt in gebruik genomen

1914-1918 een duidelijk Duits profiel ... Duitse militairen worden verzorgd

1940-1945 opnieuw 'sympathie' voor Duitsland

November 1945 onderwijs in het 'gesticht' stopt

1945-1948 de gebouwen worden te koop gesteld

September 1948 Sint Jozefs-college start haar eerste schooljaar.

Samengesteld door Guido Govaerts – Borgloon

Bijlage een oud-leerling op zoek:

DE BROEDERS HIERONYMIETEN

De voorgeschiedenis van het college in Borgloon

De broeders Hieronymieten verzorgden, voor de oprichting van het college, het onderwijs voor jongens in de gemeente Borgloon. De broeders waren negenentachtig jaar actief in onze gemeente.

Om negenentachtig jaar inzet ten bate van onze jongeren even te belichten, zijn we gaan snuffelen in het archief van het vaderhuis in Sint-Niklaas - Waas.

Reeds in 1859 besloot men, op initiatief van de toenmalige deken Houbrechts, een Vrije Lagere School op te richten om het morele verval van de destijdse jeugd tegen te gaan. Men legde contact met de broeders Hieronymieten in Sint-Niklaas. (Waarom precies deze orde uit Oost-Vlaanderen is niet bekend.)

Deze stuurden twee broeders naar Borgloon, die onmiddellijk een school startten in een woning op het Speelhof, eigendom van de deken. In dit huis gelegen tussen het Kannunikenhuis en de Padonckstraat wonen nu Dirk en Judith Bellefroid - Vandercapellen.

De school kende vrij snel succes, want volgens een brief van Vader Theodoor aan de Bisschop van Luik telde ze in 1860 (dus een jaar na de oprichting) reeds 104 leerlingen.

In 1863 startte men ook met een zondagsschool. Leerplicht bestond nog niet en waarschijnlijk gingen heel wat leerlingen alleen 's zondags naar school.

In 1866 richtte men de bovenverdieping als slaapvertrek in. Dit was de start van een kleine kostschool. Ook begon men, op verzoek van een aantal ouders, met middelbaar onderwijs, eerste jaar.

In 1874 telde de school een twintigtal internen. Het huis op het Speelhof bleek nu te klein en men keek uit naar een nieuwe locatie. Na veel wikken en wegen kocht men grond van de familie Groenendaals - Van Brabant, gelegen aan de Tongerse Steenweg, waar nu nog steeds het college gevestigd is.

Een jaar later, in 1875, begon men onder leiding van architect E.H. De Roubaix met de bouw van een kostschool : het Sint-Jozefspensionaat. De plannen waren, zeker voor deze tijd, ruim opgevat. In 1878 was het geheel voltooid. (De brand van 7 oktober 1969 heeft echter alles, behalve de kapel, verwoest.)

De nieuwe school kreeg onmiddellijk internationale allure. In 1890 waren er evenveel Waalse, Duitse en Nederlandse studenten als Vlaamse. In 1895 telde de school meer dan 200 internen plus een onbekend aantal externen. Tijdens deze periode benoemde men tevens twee lakenonderwijzers, voor sommige lezers misschien nog oude bekenden : de heren De Schaetsaert en Spruyt.

In 1906 bestond, naast klassen voor Vlamingen, Walen en Nederlanders, ook een volledig Duitse afdeling : "de Realschule" (drie klassen). Deze Realschule was, grosso modo, de toenmalige humaniora. De jongens volgden eerst lagere school, tot en met de vierde graad. Ze waren dan veertien jaar. Vervolgens liepen ze drie jaar Realschule. Daarna werden ze eventueel toegelaten tot het voorbereidend jaar universiteit of een

andere vorm van hoger onderwijs.

Pikant detail : Verscheidene Duitse studenten studeerden na de Realschule aan de Hogere Krijgsschool van Potsdam - Berlijn. Ze kregen een opleiding tot Duitse officier en kwamen in 1914 - bij de aanvang van de eerste wereldbrand - terug om (o.m. !) hun oudleraren te begroeten. Vooral broeder Laurentius wist daarover veel te vertellen. Uiteraard gingen in 1914 de deuren van de Realschule dicht. Dit betekende meteen het definitieve einde van de Duitse afdeling.

Een schriftelijke verklaring voor deze uitstraling naar Duitsland bestaat niet. Wel informeert de Duitse ambassade in een brief naar het studieniveau van de school. Tevens vernamen we mondeling dat twee broers van Duitse nationaliteit tot de Orde der Hieronymieten toetraden : de broers Hoffman, afkomstig uit een hotel in Keulen. Zorgden deze misschien voor de nodige publiciteit ?

Doch niet alleen in België en Duitsland genoot de school grote faam. Een inventaris van de schoolbevolking (internen) van 1879 tot 1940 maakt melding van :

1489 Vlamingen, 881 Walen, 696 Nederlanders, 1017 Duitsers (tot 1914), 12 Portugezen, 10 Fransen, 7 Amerikanen, 7 Ieren, 3 Italianen, 2 Engelsen, 2 Luxemburgers en zelfs 1 Egyptenaar.

Terecht schrijft de heer Handons van Maaseik in zijn doctoraatsthesis "Het Nederlands in Limburg" :

"Voor 1914 waren in Limburg slechts twee internationaal geörienteerde scholen : het Sint-Jozefspensionaat in Borgloon en het Atheneum in Hasselt."

In 1939, bij de mobilisatie, kwartierde men in Borgloon Belgische soldaten in. "Het gesticht" - zoals men het Sint-Jozefspensionaat in de volksmond noemde - werd bijna volledig door het leger opgeëist en omgevormd tot militair ziekenhuis. Over de hele speelplaats schilderde men tevens een "Rood Kruis".

De lessen vonden evenwel verder plaats. In de strenge winter 1939-40 verplaatste men de vier hoogste klassen naar de zolder, net onder het dak. Erg koud was dat !

Vele gewonden overstelpten in mei 1940 het ziekenhuis. Met de vleet voerde men operaties uit. Nu sloot men de school wel. Eerst moesten de broeders echter alle studenten veilig naar huis brengen.

Bij de aftocht liet het Belgisch leger heel wat ziekenhuismateriaal achter : een onvoorstelbare rommel !

In september 1940 herbegon het onderwijs, zij het voor een zeer beperkt aantal studenten. Later groeide de schoolbevolking weer aan.

Een kleine oorlogsherinnering : "Rondom de speelplaats kregen een tiental groepen van telkens twintig Duitse soldaten een keiharde opleiding. Dit gebeurde bijna elke dag. Als veertienjarigen mochten wij naar hartelust voetballen tussen heel dit militaire gebeuren. Pas later beseften we dat deze Duitsers, slechts enkele jaren ouder dan wij, ons ongetwijfeld benijdden."

Helaas besloten de broeders van Sint-Niklaas na de oorlog de school te sluiten en het gebouw te verkopen. Een ernstige kandidaat-koper was de schooldirectie van de Luchtmacht van Saffraanberg. Hun gebouw was door brand verwoest en men zocht een nieuw onderkomen.

Maar E.H. Guisson, de destijdse deken van Borgloon, greep persoonlijk in en uiteindelijk werd het bezit van de gebouwen overgeheveld naar het bisdom. (Stof voor een volgend verhaal).

Op 25 augustus 1948 verlieten de laatste broeders Borgloon. Voor wie hen kende, blijven de jaren bij de broeders een mooie herinnering.

P.S. Voor hun bijdrage bij ons bezoek aan het archief willen wij speciaal danken :

- Vader Overste, die ons toegang verleende,
- Ere-senator en mevrouw De Bondt, die ons introduceerden. De heer De Bondt was leraar in Borgloon in 1944-45.
- Broeder Modest, die ons wegwijs maakte in het archief.

Jan VANDERBEEKEN